

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор _____ С.В.Мельничук
“ ____ ” _____ 2016 р.

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ

для вступників за освітнім рівнем
„Спеціаліст”
(повна форма навчання)

напрямок підготовки – 0203 – Гуманітарні науки
спеціальність 7.020301 – Філософія

Схвалено Вченою радою філософсько-теологічного факультету

Протокол № 7 від “24” лютого 2016 р.

Голова ради

член-кореспондент НАПН України
Балух В.О.

Чернівці-2016

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Історія філософії як наука та основні етапи її розвитку.

Для чого необхідно вивчати історію філософії. Становлення та розвиток історико-філософських досліджень. Історія філософії як наука та її завдання.

ТЕМА 2. Паростки наукових знань і зародження філософської думки у Стародавньому Єгипті та Вавілоні.

Історичні умови становлення філософії як форми суспільної свідомості. Наукові знання та перші спроби філософського осмислення людини і світу в Стародавньому Єгипті.

ТЕМА 3. Філософська думка Стародавнього Китаю.

Історичні умови і духовні передумови становлення філософської думки у Стародавньому Китаї. Соціально-етична філософія Кон-фу-цзи (Конфуція). Вчення послідовників Конфуція: Мен-цзи і Сюнь-цзи. Загальна характеристика вчення легістів (законників) і моїстів. Філософія даосизму.

ТЕМА 4. Особливості філософської думки Стародавньої Індії.

Історичні умови виникнення та розвитку філософії в Стародавній Індії. Основні світоглядні питання у текстах Вед.. Філософія Джайнізму. Філософія і практика Буддизму. Даршани як форма класичної філософської думки (локаята, санкхья, йога, нья, вайшешика, веданта, міманса).

ТЕМА 5. Становлення філософської думки у Стародавній Греції.

Історичні умови формування філософії в Стародавній Греції. Гомерівський епос і теологічні уявлення Гесіода. Перші мудреці.

ТЕМА 6. Іонійська філософія.

Поняття та історичні умови формування іонійської філософії. Філософія мілетської школи (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен). Філософія Геракліта Ефеського.

ТЕМА 7. Італійська філософія.

Поняття та історичні умови виникнення італійської філософії. Піфагор та його школа. Філософія Ксенофана. Елейська школа (Парменід, Зенон, Меліс).

ТЕМА 8. Філософія Стародавньої Греції у 5 ст. до н.е.

Історичні умови та особливості філософської думки Греції у 5 ст. до н.е. Філософські погляди Емпедокла. Початок філософії в Афінах. Анаксагор.

ТЕМА 9. Античний атомізм.

Історичні умови зародження класичної грецької філософії. Витоки та смисл античного атомізму. Левкіп. Учення Демокріта про атоми та

порожнечу. Детермінізм. Космогонія та космологія Демокріта. Психологія та теорія пізнання Демокріта. Людина і суспільство. Мораль і релігія.

ТЕМА 10. Софісти

Загальна характеристика філософії софістів. Старші софісти: Протагор, Горгій, Гіппій. Продік. Антифонт. Молодші софісти: Алкідам, Трасімах, Критій, Каллікл. Критика софістики Платоном і Аристотелем.

ТЕМА 11. Сократ і сократичні школи

Життя Сократа. Покликання Сократа. Демон Сократа. Предмет філософії за Сократом. Метод іронії Сократа. Маєвтика. Індукція.

Сократ і Кініки. Антисфен, Кратет Фіванський. Гіппархія і Метрокл, Філіск, Біон Борисфенський. Софізми Евбуліда. Діодор Кронос. Стільпон. Федон. Менедем Еритрейський.

ТЕМА 12. Філософія високої класики. Платон

Життя і праці Платона. Ідеалізм Платона. Ідеальний світ. Ідеї. Гносеологічні, онтологічні й семантичні корені вчення Платона. Матерія. Світ речей. Відношення речей і ідей. Душа космосу. Бог. Фізика Платона. Телеологія. Розум – деміург. Космічна психологія. Тіло і душа. Метемпсихоз. Ерос. Гносеологія. Чуттєве пізнання. Анамнезис. Діалектика (логіка). Політика. Сутність і походження держави. Аполлогія нерівності. Охоронці. Комунізм Платона. Філософи – правителі. Естетика.

ТЕМА 13. Пізня класика. Аристотель

Життя і твори Аристотеля. “Метафізика”. Онтологія Аристотеля. Предмет філософії. Тотожність, відмінність, протилежність, суперечність. Основний закон буття. Буття і небуття. Сутне і сутність. Формальна причина. Матерія. Матеріальна причина. Можливість і дійсність. Ентелехія і телеологія. Рушійна причина. Чотири первні, або вищі причини. Теологія. Аристотель як історик філософії. Критика теорії ідей. Фізика і її предмет. Космологія. Життя та його походження. Біологічні відкриття. Психологія. Визначення душі. Види душ. Душа і тіло. Розумна душа. Гносеологія. Спростування скептицизму та суб’єктивного ідеалізму. Основна проблема гносеології. Види знання. Чуттєва сходинка пізнання. Проблема вторинних якостей. Роль Аристотеля в логіці. Етика. Моральність як набута якість душі. Структура душі і види чеснот. Досягнення доброчесності і роль знання. Зв’язок етики і політики. Соціально-політичні погляди. Держава та її структура. Проблема рабства.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Античная философия: Энциклопедический словарь. — М.: Прогресс-Традиция, 2008. — 896 с.
- Балух В.О., Возний І.П., Коцур В.П. Историчні портрети античності та середньовіччя. — Чернівці, 2007. — 500 с.
- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. — К., 2001.
- Богомолов А.С. Античная философия. — М., 1985.
- Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. — М., 1988.
- Виндельбанд В. История древней философии. — Киев, 1995.
- Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. — М., 1986.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. — К., 2002
- Кессиди Ф.Х. От мифа к логосу (Становление греческой философии). — М.,1972.
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. — 138 с.
- Конрад М. Нарис історії стародавньої філософії. Рим, 1974; С. 100-112.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики (ранняя классика). М., 1963. С. 273, 501-510.
- Мамардашвили М. К. Лекции по античной философии. — М.: Аграф, 1997.
- Мареев С.Н., Мареева Е.В. История философии (общий курс): Учебное пособие. — М.: Академический Проект, 2004. — 880 с.
- Марчук М.Г., Мудра С.І., Радзіняк Т.І. Іонійська натурфілософія : навч.-метод. Посібник / М.Г.Марчук, С.І.Мудра, Т.І.Радзіняк Чернівці, 2007. — 500 с.
- Реале Д и Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Античность. — СПб, 1994.
- Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. — М., 2000.
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. — М., 1991.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. — Чернівці: Рута, 2008.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Античные философы. Свидетельства, фрагменты, тексты. — К., 1995.
- Арістотель. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. (білінгва)/ В.Ставнюк (переклад з давньогрецької, коментарі), — К.: Аквілон-Плюс, 2002.
- Арістотель. Соч.: в 4 т. — М., Мысль, 1973 — 1983.
- Асмус В. Ф. Античная философия. — М., Высш. шк., 2003.
- Богомолов А. С. Античная философия: в 2 ч. — М., Изд. МГУ, 1985.
- Гадамер Х.-Г. Хайдеггер и греки // Логос,1991.— № 2. С.56-68.
- Гарнцев М.А. Проблема самосознания в западноевропейской философии (от Аристотеля до Декарта). — М.: Издательство МГУ, 1987.
- Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. — М.: Мысль, 1986.
- Драч Г. В. Рождение античной философии и начало антропологической проблематики. — М., Гардарики, 2003.
- Дюмон Ж.- П. Античная философия. — М.: АСТ, 2006.
- Кондзьолка В. В. Нариси історії античної філософії. — Львів, 1993.
- Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. — Львів, Світ,1996.
- Лосев А.Ф., Тахо-Годи А. А. Платон. Арістотель. — М., 1993.
- Надточаев А. С. Философия и наука в эпоху античности. - М.: Изд-во МГУ, 1990.

- Платон. Соч.: в 3 т. -- М.: Мысль. 1968 – 1972.
- Пролеев С. В. История античной философии.– М.: РЕФЛ-бук. 2001.
- Татаркевич В. Історія філософії. Антична і середньовічна філософія. / Андрій Шкраб'юк (пер.з пол.). – Львів., Вид., Свічадо. 2006.
- Хайдеггер М. Изречение Анаксимандра // В кн.: Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге / Перевод Т. В. Васильевой / – М.: Высш. шк., 1991. – С. 28 – 68.
- Хайдеггер М. Учение Платона об истине // В кн.: Хайдеггер М. Время и бытие. М.: Республика, 1993. – С. 345 – 361.
- Чанышев А. Н. Философия древнего мира.– М.: Изд.,: Высшая школа; 1999.
- Шичалин Ю. А. Античность. Европа. История. – М.: Греко-латин. каб.; 1999.
- Щерба С. П., Тофтул М. Г., Заглада О. А., Хобта І. П., Щедрін В. – К. Філософія: Короткий виклад : Навчальний посібник для студ. вузів. – Житомир : «Льонок», 2000.
- Ямвлих Халкидский. О египетских мистериях. – М., 1995.
- Ярошовець В.І. Методологічна рефлексія історико-філософського процесу // Наукові записки. Том XII. Філософський факультет. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка КПВД «Педагогіка», 2004.

СЕРЕДНЬОВІЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Особливості філософської думки середніх віків.

Витоки середньовічної філософії. Трансформація змісту базових філософських категорій у семантичному полі християнства. Порівняльний аналіз змісту поняття *logos* у Філона Олександрійського та у Іоана Богослова. Взаємодія етичних аспектів християнської філософії з питаннями онтології, гносеології та праксеології. Св. Климент, єпископ Римський; Св. Ігнатій Богоносець; єп. Антіохійський. Вчення дванадцяти апостолів «Дідахи». Послання Варнави. «Пастир» Єрма. Філософсько-теологічні погляди Аристида, Афінагора, Св. Мученика Іустина Філософа. Боротьба Церкви з гностицизмом.

ТЕМА 2. Виникнення наукового богослов'я.

Історичний, соціокультурний і світоглядний контекст висловлень богословів. Філософія Тертуліана. Філософський і богословський зміст принципу «Вірю, тому що абсурдно». Невідповідність поглядів Тертуліана ідеалам і нормам християнства. Св. Кіпріан, єп. Карфагенський. Християнська наука у Антіохійській та Олександрійській школах. Климент Олександрійський. Роль Орігена у формуванні християнської науки. Св. Діонісій Олександрійський. Св. Григорій Чудотворець (Неокесарійський). Розвиток філософської думки у перші три століття.

ТЕМА 3. Післянікейський період. «Золотий вік» патристики.

Св. Афанасій Великий. Св. Василій Великий. Св. Григорій Богослов. Св. Григорій Нісський. Св. Іоан Златоустий. Догмат спокутування, істина троїчної єдиності, правило віри, шляхи богопізнання, таїна спасіння. Св. Амвросій Медіоланський. Блаж. Ієронім Стридонський. Блаж. Августин Іппоніський. «Золотий вік» середньовічної філософії. Герменевтика, філософія історії, онтологія та антропологія святих отців.

ТЕМА 4. Арабська філософія.

Історичні умови формування філософії арабомовних країн. Філософія Аль-Кінді. Філософія Аль-Фарабі. Філософія Ібн-Сіни. Культура і філософія в мусульманській Іспанії. Ібн-Рошд. Єврейська філософія середньовіччя. Ібн-Гібероль та Маймонід.

ТЕМА 5. Схоластика.

Філософські погляди Боеція. Вчення про універсалії. Історичні умови формування схоластичної філософії у VI-X ст. Схоластичний реалізм Ансельма Кентерберійського. «Онтологічний доказ» буття Бога. Реалізм і номіналізм. І.Росцелін. Проблема віри та розуму у вченні Абельяра. Проблема універсалій У Абельяра. Діалектика. Історичні умови розвитку схоластики в XIII-XIVст. Латинський аверроїзм. Сігер Брабантський. Містична філософія Бонавентури. Оксфордська школа. Роджер Бекон. Життя та творчість Т.Аквінського. Метафізика Аквіната. Проблема співвідношення віри та розуму. Містична філософія М.Екхарта і Якоба Беме. Філософія Д.Скота. Філософія У.Оккама.

ТЕМА 6. Основні тенденції та проблеми сучасної світової культури.

Поняття «Ренесансу». Гуманізм і реформація. Основні напрями Ренесансу. Лоренцо Валла. Марсіліо Фічіно. Онтологія М.Кузанського.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Балух В.О., Возний І.П., Коцур В.П. Історичні портрети античності та середньовіччя. – Чернівці, 2007. – 500 с.
- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. – К., 2001.
- Гуревич А.Я. Средневековый мир. – М., 1990.
- История философии в кратком изложении. – М., 1991.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
- Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії. – Львів.: Світ, 2001.
- Майоров Г.Т. Формирование средневековой философии. – М., 1979.
- Предмет і проблематика філософії. – Львів, 2001.
- Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.
- Соколов В.В. Средневековая философия: Учебное пособие для студентов и аспирантов философских факультетов. – М., 1979.
- Суини М. Лекции по средневековой философии. Выпуск 1: Средневековая христианская философия Запада. – М., 2001. – 304 с.
- Філософія. Курс лекцій (І.В.Бичко, Ю.В.Осічнюк, В.Г.Табачковський та ін.) – К., 1991.
- Філософія. Курс лекцій: Навчальний посібник /Під ред. І.В.Бичко. – К., 1994.
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Александрова О.В. Філософія Середніх віків та доби Відродження. - К., ПАРАПАН. 2002. - С.16-41.
- Жильсон Э. Философия в средние века. - М., 2004.
- Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії. - Львів., 2001.
- Коплстон Ф. Ч. История средневековой философии. - М., 1997. - С. 379 - 391.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития. - М., 1992. - Кн.1. - С.4-55.
- Майоров Г. Г. Северин Боэций и его роль в западноевропейской истории // Вопросы философии. - 1981. - № 4.
- Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии. - М., 1979.
- Мейендорф Иоанн. Введение в святоотеческое богословие. - Вильнюс-Москва, 1992. Карсавин. Л.П. Святые отцы и учителя Церкви. - М., 1994. - С.38-108.
- Неретина С. С. Верующий разум. К истории средневековой философии. - Архангельск, 1995. - С. 237 - 292.
- Рассел Б. История западной философии: В 2-х т. - М., 1993.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Т. 2. Средневековье. - СПб., 1994. - С. 282 - 286.

ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ

ТЕМА 1. Становлення філософської парадигми Нового часу.

Соціально-економічні передумови формування новочасного мислення. Поняття наукової революції. Становлення наукової картини світу. Наукова програма Ньютона. Коперніканська революція в астрономії. Формування нового типу знання. Генеза нової ідеї універсальності науки. Математизація природи Галілеєм. Радикалізація сумніву, формування парадигми філософського мислення “*cogito*”. Емпіризм, сенсуалізм і раціоналізм у філософії Нового часу.

ТЕМА 2. Філософія Френсіса Бекона та Рене Декарта.

Ф.Бекон як перший філософ-емпірик Нового часу. Критика Ф.Беконем схоластичної науки і філософії. Практичні завдання філософії та науки („Велике відновлення наук”, “Новий органон”). Вчення про індуктивний метод. „Ідоли” розуму. Вчення про матерію та форми. Соціально-політичні погляди.

Картезіанський радикальний поворот до „Я”. Принцип універсального сумніву. Природа людського розуму. Доведення існування та роль Бога у філософії Декарта. Проблема істини та облуди. Душа і тіло. Вчення про метод. Проблема людини. Наукова програма Декарта.

ТЕМА 3. Філософські погляди Томаса Гоббса і Джона Локка.

Гносеологія, концепція знання та мови Т.Гоббса. Вчення про природу, людину та Бога. Соціально-політичні погляди. Людина в догромадянському

суспільстві. Природний закон і природні права людини. Вчення про державу. Політичні права та свободи. Критика Локком теорії вроджених ідей. Учення Дж. Локка про ідеї. Характеристика первинних і вторинних якостей. Пізнання та його можливості. Вірогідність і віра. Субстанція та універсалії. Морально-політична доктрина. Релігія. Вплив ідей Локка на подальший розвиток філософії.

ТЕМА 4. Філософські погляди Бенедикта Спінози і Готфріда Ляйбніца.

Вчення Б.Спінози про субстанцію та її атрибути. Пантеїзм. Гносеологічна концепція. Принцип детермінізму. Проблема дива, закономірності та фаталізму. Сутність людини. Проблема співвідношення душі й тіла. Афекти. Моральний ідеал. Концепція релігії та держави. Співвідношення метафізики і конкретних наук у вченні Г.Ляйбніца. Вчення про монади. Поняття наперед установленної гармонії. Теодицея. Принципи раціоналістичної методології. Істини розуму та істини факту. Теорія пізнання. Проблема людини та її доля.

ТЕМА 5. Суб'єктивний ідеалізм і скептицизм в англійській філософії XVII століття.

Сутність суб'єктивного ідеалізму Дж.Берклі. Вчення про ідеї. Критика ідей матеріальної субстанції. Бог і закони природи. Д.Юм про структуру чуттєвого досвіду. Теорія асоціації ідей. Вчення про причиновість. Скептицизм і агностицизм Юма. Соціально-етичне вчення Юма.

ТЕМА 6. Просвітництво та його основні риси.

Поняття Просвітництва. Просвітники про значення розуму та їх критика метафізичних систем. Критика „позитивних релігій”. Розум і природне право. П.Бейль як попередник Просвітництва. Захист деїзму Вольтером. Критика вчення Паскаля та Ляйбніца. Учення про віротерпимість. Оцінка Ш.Монтеск'є значення наук. Учення про розподіл влад. Учення Руссо про суспільний договір та суверенітет народу.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Антологія мировой философии. – М.,1970. – Т.2
Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. – К., 2001.
Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. – 2-ге вид. –К.: Либідь, 2000.
Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. – К., 1994.
Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002
Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
Кузнецов В.Н., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская философия XVIII в. – М., 1986.
Мудра С.І., Рошкулець Р.Г. Філософія XVII-XVIII ст.: навч. посібник / укл.: С.І. Мудра, Р.Г. Рошкулець – чернівці: чернівецький нац. ун-т, 2013. – 232 с.

- Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2001. – 576 с.
- Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.
- Реале Д., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Новое время. – СПб., 1996.
- Соколов В.В. Европейская философия XV-XVII вв. – М., 1984.
- Чорний І.П., Рошкулєць Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Вимога раціональності. Спадщина Рене Декарта у світі сучасної культури. К., 1996.
- Вольтер Философские сочинения. М., 1988.
- Вышеславцев Б.П. Декарт и современная философия // Этика преображенного Эроса. М., 1994.
- Гассенди П. Сочинения в 2- т. М., 1966 -1968.
- Гельвеций К.А. Сочинения в 2-х т. М., 1973-1974.
- Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К., 1994.
- Гоббс Т. Избранные произведения в 2-х т.-М., 1964.
- Гольбах П. Избранные произведения в 2-х т. М., 1963.
- Декарт Р. Метафізичні роздуми. К., 2000.
- Кузнецов В.Н. Французские материалисты XVIII в. М., 1981.
- Локк Дж. Сочинения в 3- т. М., 1985 - 1988.
- Мамардашвили М. Картезианские размышления. М.:ПРОГРЕСС, 2001.
- Паскаль Б. Мысли о религии. Минск-Москва – 2001.
- Стрельцова Г.Я. Декарт и Паскаль//Вопросы философии.–1985.- № 3.
- Субботин А.Л. Френсис Бекон.- М., 1974.
- Фишер К. История новой философии. Декарт, его жизнь, сочинения и учение. СПб., 1994.
- Хайдеггер М. Основные понятия метафизики // Вопросы философии.-1989.- № 9.- С.153-156.

НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Предмет курсу „німецька класична філософія”.

Загальна характеристика німецької класичної філософії. Історичні умови становлення та розвитку німецької класичної філософії.

ТЕМА 2. Філософія німецького просвітництва.

Філософія німецького Просвітництва. Система філософії Хр. Вольфа. Творчість Е.Лессінга. Філософія І. Гердера.

ТЕМА 3. Філософія І. Канта.

Докритичний період творчості. Вихідні принципи „Критики чистого розуму”. Трансцендентальна естетика. Трансцендентальна аналітика. Трансцендентальна діалектика. Основні проблеми етики Канта. Естетична концепція. Антропологічна доктрина. Релігія, її виникнення та соціальна значимість.

ТЕМА 4. Філософія І.Фіхте і Й.Шеллінга.

Вихідні принципи філософії Фіхте. Вчення про науку. Етико-соціальна філософія. Ранній період творчості. Філософія тотожності.

ТЕМА 6. Філософія Гегеля.

Шлях від ідей „народної релігії” до „Феноменології духу”. Основні проблеми „Феноменології духу”. Наука логіки. Методологічні принципи побудови системи. Вчення про буття, якість, кількість, міру, сутність, сутність, явище, дійсність, поняття. Натурфілософія. Філософія духу. Суб’єктивний дух, антропологія, феноменологія, психологія. Об’єктивний дух, абстрактне право, мораль, моральність. Громадянське суспільство і держава. Абсолютний дух, мистецтво, релігія, філософія.

ТЕМА 7. Філософія Л.Фойєрбаха.

Антропологічний матеріалізм. Етичні й соціально-політичні погляди.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. – К., 2001.
- Бродецький О., Чорний І. Новочасний раціоналізм і післяпросвітницький ірраціоналізм. Чернівці, 2003.
- Волинка Г. І., Гусєв В. І., Мозгова Н. Г., Огородник І. В., Федів Ю. О. Історія філософії в її зв'язку з освітою. — Київ: Каравела, 2006.
- Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. К.: Четверта хвиля, 2001. (Лекція 1 Свідомість часу в Модерні та потреба його самозасвідчення, Лекція 2 Гегелівське поняття Модерну)
- Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики. К.:Юніверс, 2000.- Т.1.- С.27-64.
- Гегель Г. Энциклопедия философских наук. Наука логики. М.,1975.-452 с.
- Гегель Энциклопедия философских наук . М., 1974-1975.
- Гулыга А.В. Немецкая классическая философия. М., 1978.
- Гусєв В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. – 2-ге вид. –К.: Либідь, 2000.
- Длугач Т.Б. От Канта к Фихте (сравнительно-исторический анализ). М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2010.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002.

- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
- Кричевский А.В. Абсолютный дух сквозь лики триединства: сравнительный анализ философско-теологических концепций Гегеля и позднего Шеллинга. М.: ИФ РАН, 2011.
- Кузнецов В.Н. Немецкая классическая философия второй половины XVII начала XIX века. М., 1989.
- Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 572 с.
- Нарский И.С. Кант. М., 1976.
- Ортега-і-Гасет Х. Кант //Вибрані твори. К.: ОСНОВИ, 1994.
- Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001.
- Рассел Б. Історія західної філософії. К.:ОСНОВИ, 1995.
- Філософія. Курс лекцій (І.В. Бичко, Ю.В. Осічнюк, В.Г. Табачковський та ін.) – К.: Либідь, 1991.
- Чорний І.П., Рошкулєць Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Барбашина Э.В. Трансцендентальная философия Канта: онтология и история. Новосибирск. 2002.
- Быкова М.Ф., Кричевский А.В. Абсолютная идея и абсолютный дух в философии Гегеля. М. 1993.
- Виндельбанд В. Иммануил Кант // В.Виндельбанд. Избранное. М. 1995.
- Виндельбанд В. От Канта до Ницше. М. 1998.
- Гаєр, Манфред. Світ Канта: Біографія / З німецької переклав Л. Харченко. — К.: Юніверс, 2007. — 336 с.
- Делез Ж. Критическая философия Канта: учение о способностях. Бергсонизм. Спиноза. М. 2000.
- Ильин И.А. Философия Гегеля как учение о конкретности бога и человека. СПб. 1994.
- Кант І. Критика практичного розуму. — Київ: Юніверс, 2004. — 240 с.
- Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. — Київ: ППС-2002, 2005. — 178 с.
- Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму. — Київ: Юніверс, 2004. — 464 с.
- Кричевский А.В. Образ абсолюта в философии Гегеля и позднего Шеллинга. М.: ИФ РАН, 2009.
- Лёвит К. От Гегеля к Ницше. СПб. 2002.
- Маркузе Г. Разум и революция. Гегель и становление социальной теории. СПб. 2000.

Перов Ю.В., Сергеев К.А., Слинин Я.А. Очерки истории немецкого классического идеализма. СПб. 2000.

Торубарова Т.В. О сущности человеческой свободы в немецком классическом идеализме. СПб. 1999.

Фейербах Л. Основные положения философии будущего. // Фейербах Л. Соч. в 2-х т. М. 1995. Т.1.

Шопенгауэр А. Критика кантовской философии // А.Шопенгауэр. О четверояком корне...Мир как воля и представление. В 2-х т. М. 1993. Т.1.

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

ТЕМА 1. Епістемологія, її сутність та проблемне поле

Предмет епістемології як філософської дисципліни. Співвідношення епістемології та інших розділів філософського знання. Соціокультурні, практичні і теоретичні передумови виокремлення епістемології в самостійну галузь знання. Зміна предметного поля епістемології в процесі її історичного розвитку. Статус епістемології в системі сучасної філософії.

ТЕМА 2. Епістемологія, її сутність та проблемне поле

Пріоритетність гносеологічної проблематики в структурі філософії та конституювання епістемології в окрему галузь філософського знання. Пізнання як взаємодія двох природних систем – об'єкта і суб'єкта. Критика теорії “вроджених ідей” Декарта. Проблема методу пізнання. Емпіризм і раціоналізм. Кант про аналітичні й синтетичні судження та апріорні форми пізнання. Історизм епістемологічної концепції Гегеля.

ТЕМА 3. Некласична епістемологія

Оцінка класичної епістемології. Методологізм неklasичної епістемології. Смысл тези: “назад до Канта”. Гносеологічний неокритицизм у методології “наук про природу” і “наук про дух”. Сцієнтистська і асцієнтистська програми епістемологічних досліджень. Дилема когнітивного і ціннісного в науковому пізнанні. Абсолютизація критеріїв науковості математичного і природничого типів знання. Принципи верифікації та фальсифікації. Проблема емпіричного обґрунтування теоретичного знання. Формування нового типу наукової раціональності у межах неklasичної методології.

ТЕМА 4. Постнеklasична епістемологія

Розширення і поглиблення предметного поля епістемології. Зовнішня та внутрішня детермінація науки та відмова від кумулятивістської моделі її розвитку. Проблема раціональної реконструкції історичного розвитку науки. Т.Кун: парадигми в науці і наукові революції. Концепція науково-дослідницьких програм І.Лакатоса. “Теми” Дж.Холтона. “Методологічний анархізм” П.Фейєрабенда. Постмодерністська ситуація в епістемології. Епістемологія без суб'єкта. Плюралізація основоположень епістемології й Деконструктивізм М.Дерріда, “археологія знання” М.Фуко. Постнеklasична епістемологія в контексті глобальних проблем сучасності.

ТЕМА 5. Природа процесу пізнання

Поняття об'єкта і суб'єкта пізнання. Особливості об'єктів пізнання сучасної науки. Критичний аналіз позицій екстерналізму та інтерналізму у питанні детермінації пізнання. Діяльна природа пізнавального процесу. Комунікативні аспекти пізнавальної діяльності. Раціональний та

іраціональний, апріорний та апостеріорний, логічний та інтуїтивний моменти пізнання.

ТЕМА 6. Форми і рівні пізнавального процесу

Пізнання як єдність чуттєвого та раціонального. Емпіризм і раціоналізм. Емпіричний і трансцендентальний суб'єкт. Теоретичні синтези на основі апріорних форм у гносеології Канта. Поняття емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Емпірична і теоретична стадії розвитку науки. Факти, класифікації, вимірювання, спостереження, експерименти, емпіричні узагальнення як чинники емпіричного рівня пізнання. Ідеї, принципи, проблеми, гіпотези, закони і теорії як чинники теоретичного рівня пізнання.

ТЕМА 7. Наукове пізнання

Поняття науки. Відмінність наукового і ненаукового пізнання. Наука як система знання, спеціалізований вид діяльності і соціокультурний феномен. Критерії науковості пізнання. Математичний, природничонауковий і соціогуманітарний типи знання. Ідеали і норми наукового пізнання. Конкретнонаукова, загальнонаукова і філософська методології наукового пізнання. Методи емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Методологічні принципи наукового пізнання. Когнітивне і ціннісне в науковому пізнанні. Особливості розвитку сучасної науки.

ТЕМА 8. Філософський аналіз знання

Поняття знання. Співвідношення знання і різних форм не-знання. Проблема типології знання. Знання наукові, художні, буденні, раціональні та іраціональні. Явне і неявне знання. Інтуїтивне знання. Математичне, прикладнонаукове, соціогуманітарне, технічне знання. Знання фундаментальне і прикладне. Знання і віра. Доксичне знання (гадка) і знання дискурсивне (епістемне). Специфіка наукового знання. Знання софійне (мудрість). Способи існування знання. Форми систематизації знання та його функції в сучасних умовах.

ТЕМА 9. Істина та її критерії

Філософське розуміння істини як відповідності змісту мислення об'єктові. Істина як процес відображення об'єкта у формах діяльності суб'єкта. Залежність істини від шляхів і способів її отримання. Об'єктивність істини. Діалектика відносної та абсолютної істини. Конкретність істини. Істина, хиба, облуда. Істина як фундаментальна характеристика буття людини: світоглядні, логічні, гносеологічні, ціннісні, праксеологічні аспекти істини. Істина і Правда. Проблема сутності істини та її критеріїв. Кореспондентська теорія істини (Аристотель). Когерентна теорія істини (Б.Бленшард). Семантична теорія істини (А.Тарський). Прагматична теорія істини (Ч.Пірс, У.Джемс). Концепції фундаментальної онтології (М.Гайдеггер).

Критичний аналіз догматизму, конвенціоналізму, релятивізму, плюралізму в розумінні істини та її критеріїв.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Горак Г.И. Истина в контексте социума //Филос. Науки. – 1991. – №12.
- Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М., 2000
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
- Крымский С.Б. Культурно-экзистенциальные измерения познавательного процесса //Вопр. философии. – 1998. – №4.
- Лакатос И. Методология научных исследовательских программ //Вопр. философии. – 1995. – №4.
- Лекторский В.А. Теория познания (гносеология, эпистемология) //Вопр. философии. – 1999. – №8.
- Лекторский В.А.. Философия, познание, культура. М., 2012. 383 С.
- Лук'янець В.С. Сучасна практична філософія та її вплив на майбутню долю епістемології //Практична філософія. – 2000. – №1.
- Марчук М.Г., Починок Б.В., Провідні філософські напрями ХХ століття. Частина I. – Чернівці, Рута, 2008 – 104 с.
- Ожеван М.А. Людський вимір науки і наукові “виміри” людини. – К., 1992.
- Порус В.Н. Эпистемология: некоторые тенденции //Вопр. философии. – 1997. – №2.
- Починок Б.В., Починок І.Б. Епістемологія. Методичні рекомендації. – Чернівці: ЧНУ, 2005. – 44 с.
- Рузавин Г.И. Эволюционная эпистемология и самоорганизация //Вопр. философии. – 1999. – №11.
- Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000
- Хилл Т. Современные теории познания. – М., 1965.
- Шестаков О.О. Пізнання у фундаментальній онтології Гайдеггера //Філософ. і соціол. думка. – 1991. – №11.
- Эпистемология: перспективы развития. Под ред. Лекторского В.А. М., 2012, 535 с.; Лекторский В.А. Философия, познание, культура. М., 2012. 383 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Девятова С.В., Купцов В.И. Структура научного знания //Философия и методология науки. –М., 1996, с.125-144.
- Ильин В. В. // Теория познания. Введение. Общие проблемы. — 2-е издание. — М.: Либроком, 2010. — 168 с.
- Кезин А. В. Эволюционная эпистемология: современная междисциплинарная парадигма // Вестник Московского университета. — Серия 7. Философия. — 1994. — № 5. — С.3-11.

- Лекторский В.А.. Трансформации в эпистемологии: новая жизнь старых проблем.//Эпистемология: перспективы развития. М., 2012, С. 5-50.
- Никитин Е. П. Исторические судьбы гносеологии //Философские исследования. — 1993. — № 1. — С.61-70.
- Пиаже Ж. Генетическая эпистемология // Вопросы философии. — 1993. — № 5.
- Пружинин Б.И. Наука и эпистемология в «цивилизации знания» // Эпистемология: перспективы развития. М., 2012. С. 189–198
- Розов М.А. Познание как предмет эпистемологии // Эпистемология вчера и сегодня. М., 2010. С. 31–50
- Философия науки. Вып.ХV. Эпистемология: актуальные проблемы / Под ред.В.А.Лекторского. М., 2010.
- Эмпирический и теоретический уровни научного познания // Философия науки. – М. – Р н/Д., 2005, С69-117.
- 92.Эмпирическое и теоретическое // Новая философская энциклопедия. Т.4. – М., 2010, С.440.

**Критерії оцінювання знань абітурієнтів
під час фахового іспиту з філософії
для вступу на філософсько-теологічний факультет ЧНУ
для здобуття освітнього рівня «Спеціаліст»**

Іспит проводиться в тестовій формі. Кожен студент отримує індивідуальний варіант тестових завдань, який підібраний комп'ютерною програмою у випадковому порядку та складається із двадцяти запитань. Кожне задане питання містить чотири варіанти відповідей, одна з яких є правильною. За кожну правильну відповідь студент може отримати максимально 5 балів, що в сумі становитиме 100 балів, до яких додається 100 балів (100+100 балів). Тестові завдання передбачають знання класичних та сучасних філософських концепцій, а також категоріального апарату філософії.

Загальна сума балів, які студент може отримати на іспиті, складає 200. Оцінка отримана абітурієнтом оголошується прилюдно. Знання студентів оцінюються згідно з наступними критеріями:

ОЦІНКА „ВІДМІННО” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 175 ДО 200 БАЛІВ.

ОЦІНКА „ДОБРЕ” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 150 ДО 174 БАЛІВ.

ОЦІНКА „ЗАДОВІЛЬНО” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 125 ДО 149 БАЛІВ.

ОЦІНКА „НЕЗАДОВІЛЬНО” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 100 ДО 124 БАЛІВ.

Декан
кореспондент
філософсько-теологічного

член-
НАПН України

факультету

проф. Балух В.О.